

REVISORSENTERET MANDAL AS
Postboks 185
4502 MANDAL

VÅR REFERANSE
22/3132

DERES REFERANSE

DATO
19.09.2022

Tilsynsrapport - vedtak om overtredelsesgebyr

Finanstilsynet avholdt 14. og 15. juni 2022 stedlig revisortilsyn med Revisorsenteret Mandal AS, benevnt som foretaket. Tilsynet avdekket enkelte svakheter i gjennomføringen av revisjonsoppdrag, herunder dokumentasjon av virksomhetsforståelse samt begrunnelse og utvalgskriterier ved stikkprøver og analyser. Videre er det avdekket mangler i foretakets retningslinjer og rutiner, og i revisjonsforetakets etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Overtredelsene av hvitvaskingsloven er av en slik karakter at det er grunnlag for overtredelsesgebyr etter hvitvaskingsloven § 49. Denne tilsynsrapporten er vedtak av slikt gebyr.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige tilsynsrapport datert 30. juni 2022 og revisjonsforetakets tilsvarende 1. september 2022. Revisjonsforetaket har etter tilsynet iverksatt tiltak for å rette brudd og mangler som Finanstilsynet har påpekt i etterlevelsen av hvitvaskingsloven og revisorloven.

1 Formålet med tilsynet

Formålet med Finanstilsynets tilsyn er å kontrollere oppfyllelsen av lovkrav, herunder å identifisere og påpeke eventuelle svakheter i gjennomføringen av revisjonsoppdrag. Foretakets retningslinjer og rutiner er sentrale for å sikre overholdelse av revisorlovgivningen. Som ledd i tilsynet har Finanstilsynet også gjennomgått et utvalg revisjonsoppdrag nærmere. Finanstilsynet har vurdert utvalgte interne retningslinjer og rutiner og deler av revisjonen av de utvalgte oppdragene.

I 2021 gjennomførte DnR kvalitetskontroll med revisjonsforetaket. Kontrollen var en oppfølging av tidligere avholdt ordinær kvalitetskontroll. Resultatene av kontrollene ble av DnR vurdert som ikke tilfredsstillende. Revisjonsforetaket og oppdragsansvarlig revisor ble derfor innrapportert til Finanstilsynet 31. januar 2022.

Resultatet av DnRs kvalitetskontroll kan oppsummeres slik:

- Mangler i retningslinjer og dokumentert etterlevelse av hvitvaskingslovgivningen
- Mangler i overvåking av intern kvalitetskontroll, herunder syklisk inspeksjon etter ISQC 1
- Engasjementsbrev dekket ikke alle tjenester revisor har levert
- Kontrolloppstillingen er bekreftet til tross for mangelfull bruk av skattetrekkskonto i bank
- Revisors risikovurderinger er for generelle og for lite konkrete
- Mangler i dokumentert virksomhetsforståelse
- Mangler ved varelagerkontroll (deltakelse varetelling/stikkprøver/verdsettelse)

- Mangelfull revisjon av inntekter (analyse/stikkprøver)
- Mangelfull dokumentasjon knyttet til revisjon av kostnader (utvalgskriterier og -størrelser)
- Mangelfull oppfølging av transaksjoner med nærstående parter
- Mangler i noter uten at revisor har bemerket dette

Finanstilsynet har gjennomgått et utvalg av revisjonsforetakets revisjonsoppdrag for å kontrollere revisjonsutøvelsen. Gjennomgangen er sentrert om vesentlige og risikofylte områder på det enkelte revisjonsoppdrag. Finanstilsynet har som ledd i kontrollen vurdert om revisjonsforetak og oppdragsansvarlig revisor har rettet opp feil og mangler DnR påpekte etter kontrollen i 2021.

Finanstilsynets gjennomgang av retningslinjer og rutiner for intern kvalitetskontroll er i hovedsak avgrenset til områder DnR rettet kritikk mot etter kvalitetskontrollen i 2021. På tilsvarende måte ble gjennomgangen av selskapets retningslinjer og rutiner for å etterleve hvitvaskingsloven, konsentrert om forhold revisorforeningen har tatt opp etter sin kvalitetskontroll.

2 Foretakets organisering, retningslinjer og rutiner

Revisjonsforetak skal etablere systemer for intern kvalitetskontroll, jf. revisorloven § 7-1. Finanstilsynet legger til grunn at dette lovkravet langt på vei er tilfredstilt når det er implementert kvalitetskontrollsystemer i samsvar med ISQC 1.

2.1 Foretakets rutiner og interne kvalitetskontroll

Foretaket må tydeligere få frem at uavhengighetsrisikoen vurderes løpende for alle oppdrag. Det må foreligge dokumentasjon som viser at det minst én gang i året bekreftes at retningslinjer for uavhengighet er oppfylt, jf. ISQC 1 punkt 24.

Foretaket må forsikre seg om at det gjennomføres overvåking av dets retningslinjer og rutiner for kvalitetskontroll, herunder syklisk inspeksjon av revisjonsoppdrag, jf. ISQC 1 punkt 48. Foretaket har satt ut denne kontrollen til et annet revisjonsforetak som kontrollerer minimum ett oppdrag hvert andre år, hvor siste kontroll ble gjennomført 2021. Foretaket har kun en oppdragsansvarlig revisor. Når det her er konstatert svakheter i revisjonsutførelsen, må det vurderes om omfanget er tilstrekkelig for å sikre økt kvalitet fremover. Denne eksternt gjennomførte kontrollen bør også utvides til å omfatte foretakets interne retningslinjer og rutiner for å sikre at kravene til intern kvalitetskontroll etter revisorloven og ISQC 1 blir ivaretatt.

Kvalitetsstyringen i foretaket skal evalueres årlig hvor funn fra evalueringen og forslag om endring skal dokumenteres, jf. revisorloven § 7-1. Foretaket må skriftlig kommunisere og dokumentere resultatene fra overvåkingen av kvalitetskontrollsystemet til foretakets styre. Denne kommunikasjonen skal være tilstrekkelig til at foretaket kan iverksette nødvendig tiltak, jf. ISQC 1 punkt 53.

2.2 Utkontraktering

Det følger av revisorloven § 7-1 jf. ISQC 1 punkt 16, bokstav e og punkt 46 at foretakets retningslinjer og rutiner blant annet må sikre forsvarlig håndtering av IKT-risiko. Foretaket er videre underlagt bestemmelser om utkontraktering i risikostyringsforskriften § 5 og finanstilsynsloven § 4c annet ledd. Foretaket har satt ut all drift av servere og IT-systemer til et eksternt foretak.

Finanstilsynet publiserte 21. desember 2021 oppdatert rundskriv 7/2021 hvor det gis veiledning om utkontraktering. Dette rundskrivet gjelder alle enheter under tilsyn. Det fremgår av rundskrivet at: *"Det er utkontraktering når et foretak velger å la en annen juridisk enhet (oppdragstaker) utføre oppgaver på vegne av foretaket."* Foretaket må utarbeide en oversikt over alle avtaler om utkontraktering etter meldepliktforskriften § 1 jf. § 4 første ledd. Det at foretaket har utkontraktet drift av servere og IT-systemer må tas hensyn til i foretakets risikovurdering og interne retningslinjer.

3 Hvitvaskingsregelverket

I forkant av det stedlige tilsynet oversendte revisjonsforetaket sine hvitvaskingsrutiner og virksomhetsinnrettet risikovurdering. Vurdering av foretakets etterlevelse av hvitvaskingsregelverket følger i punktene nedenfor.

3.1 Virksomhetsinnrettet risikovurdering

For å ivareta kravet i hvitvaskingsloven § 6 om en risikobasert tilnærming til mulig hvitvasking og terrorfinansiering, må revisjonsforetaket utarbeide risikovurderinger som er tilpasset virksomheten. Hvitvaskingsloven § 7 lyder:

- (1) *Rapporteringspliktige skal identifisere og vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering knyttet til sin virksomhet.*
- (2) *Ved risikovurderingen etter første ledd skal den rapporteringspliktige blant annet ta i betraktning*
  - a) *egen virksomhet, herunder særlig virksomhetens art og omfang*
  - b) *virksomhetens produkter, tjenester og kundeforhold*
  - c) *type kunder og kundegrupper*
  - d) *geografiske forhold*
- (3) *Rapporteringspliktige skal særskilt vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering før nye produkter og tjenester tilbys og før ny teknologi tas i bruk.*
- (4) *Rapporteringspliktiges risikovurderinger skal tilpasses virksomhetens art og omfang.*
- (5) *Risikovurderingene skal dokumenteres, holdes oppdatert og stilles til rådighet for tilsynsmyndigheten.*

Revisorer har en viktig rolle i å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Arbeid på hvitvaskingsområdet må inkluderes i revisjonsforetakets styrings- og kontrollstruktur på linje med andre aktiviteter. Den virksomhetsrettede risikovurderingen er et sentralt element i denne strukturen og danner grunnlaget for revisjonsforetakets arbeid mot hvitvasking og terrorfinansiering. Det er gjennom risikovurderingen at behovet for tiltak som kan redusere risikoen for å bli utnyttet i hvitvasking eller terrorfinansiering synliggjøres. Ansvar for etablering av en forsvarlig styrings- og kontrollstruktur tillegges det øverste organet i foretaket. Den virksomhetsinnrettede risikovurderingen skal derfor vedtas i foretakets øverste organ. I aksjeselskaper er dette normalt styret.

Det må fremgå av risikovurderingen at foretaket har identifisert hvilke eksterne forhold (trusler mot virksomheten) og interne forhold (sårbarheter ved virksomheten) som påvirker risikoen for at revisjonsforetaket kan bli brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Fordi de eksterne og interne forholdene er bestemmende for revisjonsforetakets risiko for å bli brukt som ledd i

hvitvasking og terrorfinansiering, må risikovurderingen inneholde en samlet vurdering av hvordan eksterne og interne forhold påvirker hverandre (risikoen). Eksempelvis kan et revisjonsforetak ha relativt få trusler mot virksomheten, men med svak kunnskap blant ansatte om hvordan hvitvasking og terrorfinansiering skjer og om hvilke plikter som følger av hvitvaskingsloven, kan risikoen for å bli brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering likevel være høy.

Revisjonsforetaket må forstå hvordan foretakets ulike tjenester kan brukes av kunder som ønsker å hvitvaske eller finansiere terror. Dette gjelder også revisjonsoppdrag. Har revisjonsforetaket kunder som driver virksomhet i bransjer med økt risiko for hvitvasking, må risikovurderingen reflektere hvorfor de enkelte bransjer er utsatt for økt risiko for hvitvasking. Den må også identifisere hvilke indikasjoner på hvitvasking eller terrorfinansiering som kan knyttes til de enkelte bransjer.

Videre må risikovurderingen inkludere interne forhold som påvirker risikoen for at foretaket kan bli brukt som ledd i hvitvasking og terrorfinansiering. Eksempler på dette er manglende eller mangelfulle rutiner for hvordan pliktene i hvitvaskingsloven skal oppfylles, manglende kunnskap blant medarbeidere om interne rutiner og indikatorer på hvitvasking og terrorfinansiering, manglende støtte i elektroniske systemer eller at det ikke blir avsatt tilstrekkelige ressurser til å oppfylle forpliktelsene.

Det er revisjonsforetakets *eget* risikobilde som skal kartlegges. Selv om det tas utgangspunkt i en mal for risikovurdering som er utarbeidet av tredjeparter, må slike maler tilpasses den enkelte virksomhet. En konkret tilpassing innebærer at risikovurderingen vil variere i omfang og kompleksitet, avhengig av revisjonsforetakets størrelse, tjenestespekter, kundemasse, internasjonale tilknytning m.m. En nærmere omtale av innholdet i den virksomhetsrettede risikovurderingen er tatt inn i rundskriv 14/2019 punkt 3.2.2.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet gjennomgang viser at foretaket har vurdert sin egen virksomhet, men det fremkommer ingen vurdering av bransjer, opplæring, hvilken teknologi som anvendes eller om noe av virksomhetens drift er utkontraktet.

En gjennomgang av revisjonsoppdragene viser at omtrent 10 prosent av foretakets 141 klienter opererer innen bransjer som ifølge den nasjonale risikovurderingen kan indikere økt risiko for hvitvasking. Foretaket skriver i sin virksomhetsinnrettede risikovurdering at "*vi vurderer at vi ikke har noen klienter med høy risiko i porteføljen*". Foretaket har ikke dokumentert at en slik vurdering er foretatt på den enkelte kunde. Foretaket har listet opp at de har advokater blant kundene, men dette er ikke en bransje som normalt er ansett å indikere økt risiko for hvitvasking. Foretaket forklarte under det stedlige tilsynet at begrunnelsen for deres konklusjon på kunder med høy risiko er at klientene, med få unntak, ligger i foretakets geografiske nærområde og er godt kjent av foretaket. Dette må dokumenteres i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen.

Da hvitvasking og terrorfinansiering ofte skjer på tvers av landegrensler, kan internasjonale kunder eller eiere medføre en økt risiko for at foretaket blir utnyttet som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Risikovurderingen inneholder en vurdering av internasjonale kunder hvor det fremkommer at de har en kunde med eiere fra Danmark. Det foreligger ingen vurdering av (1) reelle rettighetshavere eller andre som kundene har tilknytning til, eller (2) om foretakets klienter er eksponert mot land som er identifisert med betydelig omfang av korrupsjon og annen kriminalitet, eller som er gjenstand for internasjonale sanksjoner og/eller restriktive tiltak.

Finanstilsynets foreløpige vurdering er at foretakets virksomhetsinnrettede risikovurdering og de vurderinger som foreligger utgjøre brudd på hvitvaskingsloven § 7 annet ledd. Finanstilsynet registrerte at den virksomhetsinnrettede risikovurderingen ikke er fastsatt av foretakets øverste organ.

Under tilsynet erkjente revisor forholdet, og opplyste at dette vil bli rettet opp. Finanstilsynet har i revisjonsforetakets tilsvarende til foreløpig tilsynsrapport mottatt oppdatert virksomhetsinnrettet risikovurdering.

3.2 Hvitvaskingsrutiner i foretaket

3.2.1 Rutiner

Revisjonsforetaket skal ha skriftlige rutiner som sikrer etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket, jf. hvitvaskingsloven § 8 første ledd. For at rutinene skal virke etter sin hensikt må de være tilpasset virksomhetens art og omfang, jf. § 8 andre ledd. Det betyr at det må være en sammenheng mellom den virksomhetsinnrettede risikovurderingen og rutinene. At rutinene skal tilpasses virksomhetens art og omfang innebærer at revisjonsforetaket med få kunder og et begrenset tjenestetilbud ikke vil trenge et like omfattende og komplekst rutineverk som større foretak. Plikten til å ha skriftlige rutiner påhviler alle revisjonsforetak, uansett størrelse, og viderefører tilsvarende plikt etter hvitvaskingsloven av 2009.

De skriftlige rutinene må dekke både plikter som skal sikre at foretaket har forsvarlig styring og kontroll med antihvitvaskingsarbeidet og plikter som skal ivaretas av de ansatte i den løpende oppdragsutførelsen. Rutinene må angi *hva* som skal gjøres og *hvordan* dette skal gjøres. Rutinene er sentrale i revisjonsforetakets risikostyring- og kontrollsystem. De skal derfor vedtas i foretakets øverste organ, jf. hvitvaskingsloven § 8 fjerde ledd. Mer detaljerte rutiner som beskriver hvordan pliktene skal utføres (operative rutiner) kan fremgå av egne dokumenter eller systemer, for eksempel i form av sjekklister.

Revisor og foretaket har skriftlige rutiner som skal etterleve hvitvaskingslovens regelverk. Rutinene er ikke fastsatt av foretakets øverste organ slik loven krever. Revisor viste til at de er kun to ansatte som også er i styret. Manglende fastsettelse av rutinene i styret hos foretaket er brudd på hvitvaskingsloven § 8.

3.2.2 Risikoklassifisering på oppdragsnivå

For å sikre at riktige kundetiltak gjennomføres overfor den enkelte kunde, må hver enkelt kunde risikoklassifiseres. Risikoklassifiseringen må ta utgangspunkt i de generelle vurderingene som er gjort i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen og deretter i konkrete forhold ved den enkelte kunde. Foretaket plikter til enhver tid å ha en oppdatert risikoklassifisering av kundene. Dette gjelder uavhengig av hvilken risikoklassifisering som ble gjort av kunden på tidspunktet for avtaleinngåelse, da forholdene og risikoklassifiseringen kan bli endret. Ved høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering skal forsterkede kundetiltak gjennomføres. Tiltakene vil variere fra kunde til kunde, men vil i stor grad styres av hvilken bransje og hvilke geografiske områder kunden opererer i. Finanstilsynet er av den oppfatning at rapporteringspliktige må dokumentere særskilte vurderinger knyttet til kundens bransje når kunden driver virksomhet i høyrisikomarkeder. Det vises særlig til hvitvaskingsloven § 6, § 9 første ledd, § 16 og § 17, og Finanstilsynets rundskriv 8/2019 datert 23. desember 2019, punkt 2.4.

Finanstilsynet gjennomgikk dokumentasjonen av risikoklassifiseringen på oppdragsnivå for fem oppdrag under tilsynet. Alle kundene var klassifisert med lav risiko for hvitvasking. Revisor forklarte at Akelius Revisjon anvendes for å dokumentere denne vurderingen, og at med lav risiko menes det middels risiko da foretaket ikke har kunder med høy risiko. Foretakets portefølje viser at det er flere kunder med bransje som tilsier høy risiko, uten at det er dokumentert en konkret vurdering av hvorfor denne klienten ikke har høy risiko etter hvitvaskingsloven. Finanstilsynets gjennomgang av fem enkeltoppdrag viser at alle er satt til lav, selv om noen av enkeltoppdragene kan indikerer høy risiko. Det var ikke dokumentert en konkret vurdering av risikoklassifiseringen. Finanstilsynet konkluderer med at revisjonsforetaket setter alle kundene til lav risiko for hvitvasking uten en konkret vurdering av hver enkelt kunde utgjør brudd på hvitvaskingsloven § 9.

3.2.3 Generelt om kundetiltak

Revisorer gjennomfører ordinær kundekontroll til tross for at alle kundene er risikoklassifisert med lav risiko for hvitvasking, jf. hvitvaskingsloven § 16. Finanstilsynets gjennomgang av fem enkeltoppdrag viser at foretaket innhenter oppdatert informasjon om kundens virksomhet, eierskaps- og kontrollstruktur, reelle rettighetshavere og PEPer i henhold til hvitvaskingsloven §§ 12 til 14 og § 24.

3.3 Særlig om organisering av virksomheten

3.3.1 Opplæringstiltak

Revisjonsforetaket skal sikre at ansatte og andre som utfører oppdrag for foretaket gis opplæring slik at de er kjent med revisjonsforetakets risikoeksponering og forpliktelser etter hvitvaskingsloven, samt er i stand til å gjenkjenne forhold som kan indikere hvitvasking og terrorfinansiering, jf. hvitvaskingsloven § 36 første ledd. Som et minimum må det gis opplæring i hva hvitvasking og terrorfinansiering er, hvilken risikoeksponering virksomheten er utsatt for (sårbarheter og trusler) samt hvilke plikter som følger av hvitvaskingsloven. Opplæringen skal gis jevnlig slik at kunnskapen vedlikeholdes og oppdateres, jf. annet ledd. Et tilstrekkelig opplæringsprogram er blant de viktigste tiltakene foretaket kan fatte for å hindre at foretaket blir brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering.

Revisor kunne ikke fremlegge dokumentasjon på at de ansatte har fått tilstrekkelig opplæring for å sikre at de er kjent med virksomhetens forpliktelser etter hvitvaskingsloven. Med unntak av oppdragsansvarlig revisors gjennomføring av et kurs i 2020 hvor hvitvasking inngikk som et emne, har det kun vært gjennomført kurs i 2016 -2017. Oppdragsansvarlig revisor er også revisjonsforetakets hvitvaskingsansvarlig. Revisor redegjorde under tilsynet at det har vært interne diskusjoner og løpende dialog mellom de to ansatte. Finanstilsynet mener opplæring er et av de viktigste tiltakene revisjonsforetaket kan fatte og at manglende opplæring utgjør brudd på hvitvaskingsloven § 36 første ledd.

3.3.2 Svar på henvendelser fra myndigheter

Foretaket har ikke skriftlig rutine eller systemer som sikrer at foretaket oppfyller kravene om raske og fullstendige svar til offentlige myndigheter om foretaket har eller i løpet av de siste fem år har hatt kundeforhold til konkrete personer og om kundeforholdets art, jf. hvitvaskingsloven § 30 tredje ledd. Dette inkluderer personer som har vært reelle rettighetshavere. Bestemmelsen stiller særlige krav til lagringsmåten for opplysninger og dokumenter.

Revisjonsforetakets rutine inneholder ikke informasjon om hvordan de skal etterleve ovennevnte forpliktelser. Foretakets revisorer har under tilsynet demonstrert at de har inngående kjennskap til personer hos de enkelte klientene, hvor dokumentasjon på hver enkelt kunde arkiveres i egen mappe på hvert oppdrag hos foretakets server og at de er i stand til å oppfylle kravene om raske og fullstendige svar ovenfor myndigheter.

Manglende skriftlige rutiner er brudd på hvitvaskingsloven § 8, jf. § 30 tredje ledd.

4 Kontroll av individuelle revisjonsoppdrag

Finanstilsynet kontrollerte 4 revisjonsoppdrag:

- a. Advokatvirksomhet (oppdrag A)
- b. Tannlege (oppdrag B)
- c. Detaljhandel (oppdrag C)
- d. Bilforretning (oppdrag D)

4.1 Oppdragsvurdering, herunder engasjementsbrev

Finanstilsynet har gjennomgått vurderingen revisor har utført for å fortsette oppdragene og revidere årsregnskapene for foretak A - D for 2021. Revisjonsforetaket har ikke identifisert forhold til hinder for å fortsette oppdragene. Finanstilsynet kontrollerte blant annet at det forelå engasjementsbrev for oppdragene, og at dette dekker både revisjonsoppdraget og leverte tilleggstjenester valgt revisor kan eller skal utføre (f. eks for revisors uttalelse til advokaters egenerklæring til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet).

Finanstilsynet innhentet i forbindelse med tilsynet klientlister for revisjonsoppdrag både fra revisor og fra Brønnøysundregistrene. Listen fra Brønnøysundregistrene viser to nye revisjonsoppdrag i 2022 og cirka 15 nye revisjonsoppdrag i 2021. Under tilsynet opplyste oppdragsansvarlig revisor at revisjonsforetaket ikke drev aktiv markedsføring for å vokse i verken antall oppdrag eller virksomhet.

Finanstilsynet har vurdert om det er oppdrag hvor revisor har avgitt revisjonsberetninger der samme forhold er presisert eller tatt forbehold gjennom flere år. Oppdragsansvarlig revisor opplyste under tilsynet at det ikke skal være slike oppdrag, med unntak av enkelte oppdrag der revisor har presisert at årsregnskapet er avlagt etter lovens frist. Oppdragsansvarlig revisor opplyste at de vurderer å si opp disse oppdragene, da dette er både belastende og unødvendig, i tillegg til faktisk å være lovbrudd. I så tilfelle vil aktuelle kunder få en siste advarsel om dette i kommunikasjonen om at årsregnskapet er avlagt etter lovens frist.

4.2 Risikovurdering og forståelse av enheten og dens omgivelser

Som ledd i revisors risikovurderingshandlinger må revisor opparbeide seg en forståelse av enheten og dens omgivelser, herunder enhetens interne kontroll, jf. revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav a og spesielt ISA 315.

Revisors arbeid, spesielt knyttet til inntektsrevisjonen

De fremgår av revisors dokumentasjon at det er benyttet ekstern autorisert regnskapsfører på tre av de fire oppdragene Finanstilsynet har vurdert. Revisor har innhentet dokumentasjon fra sentrale prosesser i foretakene og deler av informasjonssystemer som er relevante for finansiell rapportering og kommunikasjon.

Finanstilsynet har kontrollert revisjonen av en advokatvirksomhet (oppdrag A), en tannlege (oppdrag B), detaljhandel (oppdrag C) og en bilforretning (oppdrag D). Ved revisjon av inntektene har revisor for oppdrag A lagt vekt på å undersøke om alle fakturerbare timer registrert i foretakets timeregistreringssystem ble overført til fakturering, og at de fakturerte beløpene er bokført i regnskapet. For oppdrag B har revisor ved inntektsrevisjonen kontrollert at salg av behandling og varer er registrert i bransjesystemet, og at transaksjonene er overført inn i regnskapet. For oppdrag C har revisor kontrollert at registrerte salg på kassaapparat, utfakturert inntekt og salg registrert via Vipps, er registrert i regnskapet. For oppdrag D har revisor kontrollert at det er samsvar mellom varelager ved regnskapsperiodens start og slutt og innkjøpte og solgte biler. I dette arbeidet har revisor benyttet forretningens system (Billink) og programvare for å registrere kjøp og salg.

Finanstilsynets vurdering

Revisors beskrivelser av rutiner som skal medvirke til å sikre korrekt regnskapsrapportering og de tilknyttede systemene til hjelp med dette, var korte, til dels generelle og dekket i hovedsak den innledende registreringen av salgstransaksjonene, og i liten utstrekning den videre prosessen frem til et endelig årsregnskap. Det gjelder også for registrering av lager- og kostnadstransaksjoner.

Alle de fire foretakene har få ansatte, med begrenset administrasjon og arbeidsdeling. Revisjonen er derfor i hovedsak gjennomført med substanshandlinger, og revisor benytter i liten grad test av kontroller. Revisor må likevel beskrive rutiner og interne kontroller så detaljert at dette er egnet til å underbygge revisors vurdering av relevans og pålitelighet av informasjonen som danner utgangspunkt for det revisor skal bruke som revisjonsbevis. Dette gjelder spesielt inntektsprosesser. Selv om revisor viser forståelse for hvordan systemene fungerer i sine videre revisjonshandlinger, må denne forståelsen dokumenteres. Det omfatter også både hvordan disse systemene samhandler med videre prosesser for å utarbeide foretakenes regnskaper, herunder bruk av ekstern regnskapsfører.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har dokumentert at det er opparbeidet tilstrekkelig forståelse av rutiner og systemer som er relevante for finansiell rapportering av inntekter, i henhold til kravene i revisorloven § 9-4 tredje ledd, jf. ISA 315 punkt 11, 12 og 18-21. I sammenheng med bruk av ekstern regnskapsfører, er også ISA 402 aktuell.

Revisors begrunnede forståelse av bokførings- og regnskapsføringsprosessene i foretakene er viktig også for å underbygge at revisor har vurdert at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for forsvarlig bokføring, jf. revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav b og ISA 250.

4.3 Revisors håndtering av anslåtte risikoer

Revisor skal både utforme og iverksette tilstrekkelige overordnede handlinger for å håndtere anslått risiko for vesentlig feilinformasjon på regnskapsnivå, og utforme og utføre videre revisjonshandlinger hvor type tidspunkt og omfang er basert på og tilpasset de anslåtte risikoene for vesentlig feilinformasjon på påstandsnivå.

Revisjonen av de fire oppdragene var utført med bruk av substanshandlinger. Ved kontroll av inntekter og kostnader har revisor benyttet stikkprøver og analyser. Ved anvendelse av stikkprøver har revisor i liten utstrekning angitt kriterier for valg av enheter i den aktuelle populasjonen og utvalgsstørrelsen. Revisor opplyste under tilsynet at det benyttes en kombinasjon av rettede stikkprøver (beløpsstørrelse eller art) og tilfeldig utvalg. Alle enheter i populasjonen skal ha

mulighet til å bli valgt. Dette selv om revisor forsøker å spisse utvalget slik at dette dekker større beløp og transaksjoner revisor mener kan ha større risiko for feil. Ved bruk av analyse har revisor i liten utstrekning dokumentert vurdering av egnetheten av analysene som substanshandling, forventningen om registrert beløp eller forholdstall, og akseptable avvik.

For oppdrag A har revisor innhentet en spesifisert utskrift fra time- og faktureringsystemet der alle registrerte timer og fakturerte beløp fremkommer. Revisor har kontrollert dette mot regnskapsførte inntekter, og det er ingen differanser. Revisor fastslår også at alle registrerte timer også er fakturerbare timer. Revisor har ikke angitt antallet stikkprøver. For kostnader har revisor i praksis kontrollert alle registrerte transaksjoner. Eieren av alle aksjene er eneste ansatt, daglig leder og styre. Revisor mener derfor at intern kontroll ikke vil kunne hindre vedkommende i å belaste foretaket med private kostnader, selv om det er ekstern regnskapsfører.

For oppdrag B har revisor tatt utskrift av fra inntektssystemet som viser alle transaksjoner som har blitt registrert i 2021, og totalavstemt mot bokført beløp. Det er ikke angitt hvor mange stikkprøver som er tatt, eller kriterier for valg av enheter i utvalget. Dette gjelder også for detaljkontroller, hvor det er tatt et betydelig antall med stikkprøver, uten at utvalgskriteriene (hvilke enheter og omfang) kan ses begrunnet nærmere.

For oppdrag C har revisor kontrollert beløpene i fakturajournal mot regnskapsførte inntekter. Videre har revisor gjort detaljkontroller av kassaoppgjør de tre siste dagene i desember. Kassarapport for året viser at det ikke er kassadifferanser og unormale kassautslag i året. Kassarapporten stemmer med regnskapsførte inntekter. For salg betalt med Vipps har revisor kontrollert at bankens transaksjoner og samlede beløp, samsvarer med regnskapets inntekt. Revisor har så kontrollregnet at innteksstrømmene stemmer med totale salgsinntekter bokført i 2021. Revisor har også utført analyse av samlet bruttofortjeneste. For kostnader har revisor blant annet utført en rekke detaljtester ved bruk av stikkprøver, uten at utvalgskriteriene (hvilke enheter/omfang) er begrunnet. Blant øvrige revisjonshandlinger kan særskilt nevnes at revisor har deltatt på varetelling.

For oppdrag D har revisor kontrollert at alle registrert innkjøpte biler enten er solgt eller på lager, og at dette er i samsvar med salgs- og lagersystemet og informasjonen dette henter fra Statens Vegvesen (bilregisteret) og Skatteetaten (her spesielt omregistreringsavgift). Revisor har kontrollregnet at alle innbyttebiler er korrigert for og korrekt behandlet med hensyn til inntektsføring av det opprinnelige bilsalget. Revisor har videre kontrollert at innbyttetransaksjonen er korrekt behandlet som varekostnad og varelager. Utover at kjøpte biler er avstemt 100 %, er det i tillegg gjort detaljtester på salg og engangsavgift. For andre driftskostnader er det tatt et stort antall detaljtester. Revisor har notert at utvalgskriteriene er en kombinasjon av rettet kontroll og tilfeldig utvalg. Husleiekostnader, der utleier er et foretak med de samme aksjonærene som foretaket, er kontrollert mot kontrakt, en stikkprøve på måned og analyse for året som helhet. Kontroll med husleiekostnader fremstår utført både som følge av at det er en vesentlig regnskapspost og revisors vurdering av risiko knyttet til transaksjoner med nærstående part. Revisor har også deltatt på varetelling per 31. desember 2021, og revisor har notert at foretaket teller lageret av biler hver måned.

Finanstilsynets vurdering - Analytiske revisjonshandlinger

Revisor benyttet analytiske substanshandlinger i revisjonen av inntekter og andre driftskostnader. For flere av oppdragene er analysene som er anvendt rimelighetsvurderinger av bokført beløp.

Revisor har imidlertid ikke fastsatt konkrete forventningsverdier for de nevnte analysene, eller hva som anses som akseptabelt avvik. En slik rimelighetsvurdering oppfyller ikke kravet til substanshandlinger, og er ikke egnet til å gi tilstrekkelig revisjonsbevis for relevant regnskapslinje og påstand. At slike analyser er gruppert som substanshandlinger, spesielt i relasjon til kontroll med inntektene, er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd, jf. ISA 520 punkt 5.

Som fortsettelse av ovennevnte, har revisor mangelfull dokumentasjonen av de vurderinger som gjøres under planleggingen av revisjonen basert på analyse, jf. ISA 315 punkt 6b. Det samme gjelder for analytiske handlinger revisor utfører mot slutten av revisjonen, og som skal underbygge en overordnet konklusjon om hvorvidt regnskapet er konsistent med revisors forståelse av enheten, jf. ISA 520 punkt 6.

Finanstilsynets vurdering – stikkprøver i revisjonen

For alle de fire foretakene Finanstilsynet har vurdert revisjonen av, benytter revisor stikkprøver ved utføring av substanshandlinger. Det kommer frem i arbeidspapirene at det er testet utvalgte bilag, for flere kontoer og en stor andel av populasjonen. Revisor har imidlertid ikke dokumentert sin begrunnelse for valgt utvalgsstørrelse eller hvordan bilag er valgt ut, med unntak av for oppdrag D der revisor har angitt at utvalget er gjort basert på rettet kontroll og tilfeldig utvalg.

Manglene ved dokumentasjonen medfører at det ikke er mulig å etterprøve hvorvidt stikkprøvene er gjennomført i samsvar med revisorlovens krav. Det vises til revisorloven § 9-4 tredje ledd jf. ISA 530 punkt 6-8 og 15 og revisorloven § 9-9 første ledd, jf. ISA 230 punkt 8. Det gjør at det skapes tvil om det er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis, selv om omfanget av stikkprøver og øvrige revisjonshandlinger revisor har utført på det enkelte oppdrag, etter en totalvurdering underbygger at revisor har innhentet dette innenfor de vesentlighetsgrenser revisor har fastsatt.

4.4 Dokumentasjon

Revisors dokumentasjon for planleggingen av revisjonen og utførte kontroller, herunder ved bruken av analyse og stikkprøver, oppfyller ikke fullt ut kravene etter revisorloven.

Finanstilsynets vurdering er at revisors mangelfulle dokumentasjon av forståelse av systemene som foretakene benytter for å behandle regnskapsinformasjonen som fører frem til avleggelsen av årsregnskapet, kan skape tvil om revisor har innhentet den nødvendige forståelsen for systemene. At revisor ikke har dokumentert revisjonshandlinger ved bruk av stikkprøver og analyse i henhold til aktuelle ISA standarder, skaper (unødvendig) tvil om hvorvidt revisor har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for sine konklusjoner og uttalelser i revisjonsberetningene.

At revisjonshandlingene ikke er tilfredsstillende dokumentert i revisjonsfilen er en mangel i henhold til revisorloven § 9-9 første ledd, jf. § 9-4 tredje ledd jf. ISA 230 punkt 8.

5. Oppsummering

Finanstilsynet mener at de feil og mangler DnR har avdekket ved tilsyn og oppfølgingstilsyn, er av en slik art at de kunne gi grunnlag for tilbakekall.

Finanstilsynet avdekket også svakheter ved dette tilsynet vedrørende revisjonsutførelsen. Dette var særlig knyttet til dokumentasjon av virksomhetsforståelse samt begrunnelse og utvalgsriterier ved stikkprøver og analyser. Finanstilsynet forutsetter at også dette rettes omgående.

Tilsynet avdekke videre mangler og svakheter i revisjonsforetakets retningslinjer og rutiner, jf. rapportens punkt 2.

Finanstilsynet konkluderer med at revisor har benyttet begrensede perioden mellom DnRs kontroll og Finanstilsynets tilsyn til å utbedre påpekte svakheter fra DnRs kvalitetskontroller. At dette har skjedd, viser at revisor har vilje og evne til å innrette seg etter de kravene som følger av revisorlovgivningen. Kvalitetsforbedring er en løpende prosess som revisjonsforetaket må prioritere.

I tilsvar til Finanstilsynet redegjør revisjonsforetaket for de iverksatte tiltak ved retningslinjer og revisjonsutførelsen for å sikre at revisjonen blir utført og dokumentert i samsvar med revisorlovens krav, og for å unngå at de avdekkede manglene gjentar seg.

Etterlevelse av hvitvaskingsloven

Hvitvaskingslovens formål er å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Tiltakene som etter loven forutsettes gjennomført, skal beskytte det finansielle og økonomiske systemet samt samfunnet som helhet, ved å forebygge og avdekke at rapporteringspliktige brukes eller forsøkes brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Et velfungerende system for å avdekke og forebygge hvitvasking og terrorfinansiering forutsetter følgelig god etterlevelse fra rapporteringspliktiges side.

Finanstilsynets stedlige tilsyn avdekket flere alvorlige mangler på revisjonsforetakets plikter etter hvitvaskingslovgivningen. De avdekkede forholdene er nærmere beskrevet i rapportens punkt 3. Forholdene danner grunnlag for vedtak om overtredelsesgebyr.

Finanstilsynet har mottatt en oppdatert virksomhetsinnrettet risikovurdering og rutiner som en del av tilsvaret på foreløpig tilsynsrapport og at tiltak er iverksatt for å sikre etterlevelse av hvitvaskingsloven.

6 Vedtak om overtredelsesgebyr

6.1 Rettslig grunnlag

Overtredelsesgebyr kan ilegges for brudd på en rekke plikter etter hvitvaskingsregelverket, herunder bestemmelsene knyttet til risikovurderinger, rutiner, utførelsen av kundetiltak samt undersøkelse og rapportering. Hvilke overtredelser og hvordan overtredelsesgebyret skal beregnes følger av hvitvaskingsloven §§ 49 og 50, som lyder:

"§ 49.Overtredelsesgebyr

(1) Dersom rapporteringspliktige eller noen som har handlet på vegne av et rapporteringspliktig foretak, har overtrådt §§ 6 til 8, kapittel 4, §§ 25, 26, 27, 28, 30, 35, 36, 39, 42, forskrift gitt i medhold av disse bestemmelsene eller forskrift gitt i medhold av § 52, kan tilsynsmyndigheten ilegge den rapporteringspliktige overtredelsesgebyr.

Overtredelsesgebyr kan ilegges rapporteringspliktige foretak selv om ingen enkeltperson har utvist skyld. [...]

[...]

(4) Rapporteringspliktige som nevnt i § 4 første ledd bokstav d, f, l, m og o, annet og femte ledd, kan ilegges overtredelsesgebyr på inntil 9 millioner kroner. [...]

[...]

§ 50. Vurderingsmomenter for forbud mot å ha ledelsesfunksjon og vedtak om overtredelsesgebyr

Ved vurderingen av om det skal [...] ilegges overtredelsesgebyr etter § 49, skal det blant annet tas hensyn til

- a) overtredelsens grovhet og varighet
- b) overtrederens grad av skyld
- c) overtrederens økonomiske evne
- d) den rapporteringspliktiges risikovurderinger etter § 7 og rutiner etter § 8
- e) fordeler som er oppnådd eller kunne ha vært oppnådd ved overtredelsen
- f) om tredjeparter er påført tap
- g) graden av samarbeid med myndighetene
- h) eventuelle tidligere overtredelser av hvitvaskingsloven eller forskrifter med hjemmel i loven

De samme momentene skal hensyntas ved utmålingen av overtredelsesgebyr."

På bakgrunn av rettspraksis legger Finanstilsynet til grunn at det ved ileggelse av overtredelsesgebyr overfor foretak stilles krav om at den eller de som har opptrådt på vegne av foretaket, har utvist alminnelig uaktsomhet. Skyldkravet kan oppfylles ved anonyme og kumulative feil.

Vedtak om ileggelse av overtredelsesgebyr vil bygge på en helhetsvurdering. Vurderingen skal inkludere konkrete vurderinger av relevante momenter i hvitvaskingsloven § 50. Listen over vurderingsmomenter er ikke uttømmende og angir ikke hvilken vekt de ulike momentene skal ha i helhetsvurderingen.

6.2 Finanstilsynets vurdering

Et velfungerende system for å avdekke og forebygge hvitvasking og terrorfinansiering forutsetter god etterlevelse fra rapporteringspliktiges side. Det er viktig for tilliten til hvitvaskingsregelverket og de rapporteringspliktige at brudd på regelverket oppdages og sanksjoneres. Bruk av overtredelsesgebyr innebærer at tilsynsenhetene ikke oppnår økonomiske fordeler av manglende etterlevelse av lovkrav, og vil ha en viktig allmennpreventiv virkning.

Tilsynet avdekket flere brudd på revisjonsforetakets plikter etter hvitvaskingsregelverket. Det vises til rapportens punkt 3 og oppsummeringen i rapportens punkt 5 over. Samtlige av pliktene som er brutt, kan sanksjoneres etter hvitvaskingsloven § 49. De avdekkede forhold viser etter Finanstilsynets oppfatning svikt i etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket.

Når det gjelder overtredelsenes grovhet, legger Finanstilsynet til grunn at det skal ses hen til overtredelsens karakter. Bestemmelsene om virksomhetsinnrettede risikovurdering og opplæring av ansatte er grunnleggende for å etterleve hensynet bak hvitvaskingsregelverket om å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Det er videre sentralt at det etableres rutiner som følger opp de risikoene som er identifisert i revisjonsforetakets risikovurdering. De påpekte mangler i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen, risikoklassifisering på oppdragsnivå og opplæring som tilsynet avdekket, er hver for seg alvorlige mangler. I tillegg foreligger det ytterligere mangler ved

revisjonsforetakets rutiner.

Samlet sett er manglene grove. Med hensyn til overtredelsenes varighet, viser Finanstilsynet til at tilsynet fant sted i juni 2022 og at loven trådte i kraft 15. oktober 2018. Revisjonsforetakets pliktbrudd har derfor pågått helt siden lovens ikrafttredelse.

Når det gjelder grad av skyld, må det forutsettes at revisjonsforetak setter seg inn i det regelverket som virksomheten er underlagt. Hvitvaskingsloven er et sentralt regelverk der revisorene skal ivareta viktige samfunnsmessige interesser. Gjennom revisorloven er revisjonsforetak underlagt regelverk som skal sikre styring og kontroll av revisjonsrisikoen og utførelsen av revisjonen. Revisjonsforetakene er godt kjent med alminnelige prinsipper for risikostyring og internkontroll, og disse er gjeldende for styring og kontroll av risiko også etter hvitvaskingsloven. For å håndtere risikoen på en forsvarlig måte og i samsvar med hvitvaskingsloven, må revisjonsforetakets ledelse ha oppmerksomhet rettet mot dette området, prioritere arbeidet og sette av tilstrekkelige ressurser.

Finanstilsynet mener at dette ikke har vært situasjonen i foretaket. Revisjonsforetaket forventes å ha rutiner og treffe systematiske tiltak for å kunne oppfylle de regulatoriske kravene for hvordan virksomheten og dets medarbeidere skal gjennomføre nødvendige tiltak for å oppfylle kravene. Videre skal styret påse at virksomheten er gjenstand for betryggende kontroll. Etter Finanstilsynets vurdering er styrets manglende oppfølging av hvitvaskingsloven uaktsomt. Finanstilsynet mener likevel at det kan ha sviktet på flere nivåer i foretaket.

6.3 Vedtak

På bakgrunn av en helhetlig vurdering av de forhold som ble avdekket under tilsynet, under hensyn til overtredelsenes art og omfang, foretakets skyldgrad, foretakets økonomiske evne, samt at foretaket antas å ha hatt besparelser knyttet til unnlåtelser, i alle fall gjennom manglende fastsettelse av rutiner, manglende opplæringstiltak og manglende risikovurdering varsler Finanstilsynet at det er innstilt på å fatte følgende vedtak;

Revisorsenteret Mandal AS (org.nr. 988 481 580) plikter å betale et gebyr på kroner 50 000 (femtitusen) for overtredelse av §§ 7, 8, 9, og 36 i lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, jf. § 49, jf. § 50. Overtredelsesgebyret tilfaller statskassen.

Dette vedtaket kan påklages innen 3 uker etter at vedtaket er mottatt. Klage sendes Finanstilsynet. Klageinstans er Finansdepartementet. Forvaltningsloven §§ 18 og 19, om partenes adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, gjelder. Det kan søkes om utsatt iverksetting av vedtaket, jf. forvaltningsloven § 42.

Overtredelsesgebyrer innkreves av Skatteetaten ved Statens innkrevingsentral. I tilfeller der vedtaket ikke påklages vil Statens innkrevingsentral sende krav om betaling umiddelbart etter klagefristens utløp. I tilfeller der vedtaket påklages, sendes kravet etter at klagen er avgjort av Finansdepartementet. Statens innkrevingsentralens frist for betaling er 3 uker etter faktura er sendt.

For Finanstilsynet

Anne Merethe Bellamy
direktør for markedstilsyn

Anders Sanderlien Hole
seksjonssjef

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.